

Nr 204.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom; given Stockholms slott den 6 april 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, varom föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1951.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NYGREN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, uppkomna frågor om ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom samt anför.

Lagbestämmelser.

Lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar utfärdades den 14 juni 1929 och trädde i kraft den 1 januari 1930. Enligt 1 § skall den, som jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete är försäkrad för skada till följd av sådant olycksfall — alltså även arbetare, som icke har svenskt

1—189 51 Bihang till riksdagens protokoll 1951. 1 saml. Nr 204.

medborgarskap — anses vara försäkrad jämväl för yrkessjukdom enligt i lagen meddelade bestämmelser. Genom lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1931, erhöll lagen tillämplighet å den genom stendamm framkallade yrkessjukdomen silikos (stendammlunga). Genom lagändring, som trädde i kraft den 1 juli 1950, utvidgades lagens tillämplighet till att gälla dammlunga, framkallad genom inverkan av oorganiskt ämne. Jämlikt övergångsbestämmelserna till nämnda lagändringar skola dessa icke äga tillämpning i fråga om yrkessjukdom, som yppats före resp. dag för ikraftträdandet, och ej heller beträffande yrkessjukdom, som yppats senare, därest arbetaren icke efter resp. lagändrings ikraftträdande varit utsatt för inverkan av den art, som framkallat sjukdomen.

Såsom förutsättning för ersättningsrätt för dammlunga gäller vidare, att arbetaren inom tio år före dagen för sjukdomens yppande varit sysselsatt med arbete i verksamhet, där fara föreligger för sjukdomen. Före den 1 januari 1937 förutsattes för ersättning verksamhet i dylikt arbete inom ett år före yppandet. Sistnämnda bestämmelse skall fortfarande tillämpas, därest ettårsperioden redan utlöpt den 1 januari 1937.

Framställningar om ersättning m. m.

1. Ersättning till Gerda Kristina Persson.

Ersättningsfrågans tidigare behandling.

Den 23 juli 1938 avled *Karl Robert Persson* från Stråssa till följd av varhärd (abscess) i vänstra lungan. Enligt läkarintyg hade stendammlunga varit en bidragande orsak till hans död. Persson hade sedan 1910 varit anställd vid Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds förvaltning i Stråssa. Till 1923 hade han haft gruvarbete men därefter i huvudsak tjänstgjort som brandvakt och grovarbetare ovan jord fram till 1937, då han insjuknade. Genom beslut den 6 september 1938 förklarade vederbörande försäkringsbolag — med angivande att stendammlunga yppats hos Persson under år 1937 — att då Persson icke varit sysselsatt i farligt arbete efter år 1933 ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke kunde utgivas. Försäkringsrådet fastställde detta beslut.

Föreliggande framställning jämte yttranden.

Riksförsäkringsanstalten har med eget utlåtande överlämnat en av den avlidnes änka Gerda Kristina Persson gjord framställning (skr. 1/4 1950) om ersättning av statsmedel i anledning av den yrkessjukdom hennes man ådragit sig.

Anstalten har med stöd av ett av docent T. Bruce avgivet utlåtande ansett, att Persson endast under åren 1910—1923 varit sysselsatt i silikosfarligt arbete, d. v. s. före ikraftträdandet av bestämmelserna om ersättning vid silikos. Anstalten finner därför yrkessjukdomsförsäkringslagen ej vara tillämplig i detta fall. Om lagen hade gällt, skulle Gerda Kristina Persson ha

tillerkänts en årlig livränta å 357 kronor 50 öre från dagen för dödsfallet. Härjämte skulle ha utgivits vissa tillägg, vilka för tiden fr. o. m. den 1 juli 1950 till det hon fyller 67 år skulle ha utgjort 30 % av livräntans belopp och därefter 20 %.

Anstalten har inhämtat, att Gerda Kristina Persson, som är född 1887, under åren 1948—1950 endast haft en mindre arbetsinkomst av klädsömnad och under samtliga tre åren uppburit socialunderstöd.

Riksförsäkringsanstalten tillstyrker, att Gerda Kristina Persson erhåller livränta av statsmedel jämlikt grunderna för yrkessjukdomsförsäkringslagen. Livräntan anses skäligen böra utgå från 1950 års ingång.

Försäkringsrådet har instämt i riksförsäkringsanstaltens utlåtande.

2. Ersättning till Sven Svensson.

Ersättningsfrågans tidigare behandling.

Sven Svensson, född 1882, var anställd vid aktiebolaget Gustavsbergs fabriker från 1895 till augusti 1950.

Vid undersökning 1934 konstaterades stendammlunga hos Svensson. Av en genom vederbörande försäkringsbolag verkställd utredning framgick, att Svensson icke varit sysselsatt i farligt arbete efter 1910. Genom beslut 1944 förklarade bolaget, att ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen icke kunde tillerkännas Svensson, enär han icke efter lagens ikraftträdande varit i farligt arbete. Påföljande år anhöll Svensson hos Kungl. Maj:t om ersättning av billighetsskäl i anledning av sjukdomen. Det upplystes härvid, att han alltjämt var i stånd att genom arbete försörja sig samt att någon försörjningsplikt icke åvilade honom. Sedan såväl riksförsäkringsanstalten som försäkringsrådet och statskontoret avstyrkt ersättning, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 26 april 1946 Svenssons framställning för det dåvarande icke föranleda någon åtgärd.

Föreliggande framställning jämte yttranden.

Svensson har (skr. 19/9 1950) — under framhållande att han icke f. n. kan utföra något avlönat arbete — ånyo hos Kungl. Maj:t hemställt om ersättning.

Av riksförsäkringsanstaltens utredning i ärendet framgår, att Svensson på grund av tilltagande besvär av lungsjukdomen år 1947 överflyttades till ett lättare arbete, varvid avlöningen som tidigare utgjort 20 kronor 16 öre om dagen nedgick till 17 kronor 68 öre. Den 14 augusti 1950 slutade han sin anställning hos bolaget. Enligt läkarintyg i november samma år var han oförmögen att vidare utföra kroppsarbete. Härtill bidrog såväl åldern som yrkessjukdomen, men silikosen uppfattades som övervägande anledning till arbetsoförmågan.

Svensson, som är ogift, uppbär ålderspension men har i övrigt icke något understöd. Enligt anstaltens mening bör ersättning av statsmedel icke komma i fråga för tid före den 14 augusti 1950, då han upphörde med sitt arbete.

Vad beträffar den ersättning, som fr. o. m. nämnda dag bort tillerkännas Svensson, om yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig, anför anstalten följande.

Anstalten, som för sin del ansett, att Svenssons yrkessjukdom yppats vid läkarundersökning den 16 oktober 1934, har med tillämpning av då gällande ersättningsgrunder funnit, att Svensson bort tillerkännas livränta för sin återstående livstid med belopp, motsvarande en invaliditetsgrad av 100 %. Svenssons årliga arbetsförtjänst borde ha beräknats till 2 400 kronor. Vid sådant förhållande skulle livräntan ha utgått med ett årligt belopp av 1 600 kronor, motsvarande två tredjedelar av den årliga arbetsförtjänsten. Enligt där-om gällande bestämmelser skulle å livräntan ha utgått ersättningstillägg, vilket med hänsyn till att Svensson fyllt sextiosju år skulle utgjort 20 % av livräntans belopp.

Riksförsäkringsanstalten förordar, att Svensson tillerkännes ersättning av statsmedel enligt nyssnämnda grunder.

Försäkringsrådet tillstyrker likaledes, att ersättning beviljas Svensson men anser, att livräntan bör beräknas efter en invaliditetsgrad ej överstigande 75 %.

Two ledamöter (försäkringsrådet Haynez och ledamoten Lindahl) uttala särskilt — under åberopande av tidigare likartade fall (prop. 1944: 224 p. 2, 1947: 47 p. 4 och 1950: 79 p. 4 och 5) — att ersättning av billighetsskäl bör bestämmas på grundval av arbetsinkomsten året närmast före arbetsavbrottet (ca 5 300 kronor) i stället för året närmast före yppandet 1934 (ca 2 400 kronor).

En ledamot (försäkringsrådet Lundberg) har icke funnit anledning frångå riksförsäkringsanstaltens beräkningsgrund samt anför:

I fråga om silikossjuka personer kan deras sjukdom även efter yrkessjukdomsförsäkringslagens ikraftträdande och före yppandet ha påverkats av det farliga arbetet. Detta kan även gälla i fråga om tiden mellan yppandet och det mer eller mindre långt därefter inträffade arbetsavbrottet. Likväl blir för den årliga arbetsförtjänstens bestämmande tidpunkten för yppandet avgörande, vilket i flertalet fall sannolikt länder vederbörande till förfång. Det synes mig under sådana förhållanden icke vara riktigt, att i fall såsom det föreliggande, då vederbörande icke sedan 1910 och således ej heller efter yrkessjukdomsförsäkringslagens ikraftträdande varit i farligt arbete, nådevägen utgiva ersättning efter vederbörandes inkomstförhållanden vid arbetsavbrottet och således, såsom framgår av handlingarna, efter betydligt förmånligare grunder än om yrkessjukdomsförsäkringslagen varit tillämplig.

3. Ersättning till M. O. Vermij.

Föreliggande framställning m. m.

Nederländernas beskickning i Stockholm har (skr. 6/5 1950) gjort framställning om ersättning i anledning av yrkessjukdom — berylliumförgiftning — åt nederländske medborgaren M. O. Vermij.

Av utredningen i ärendet framgår bl. a. följande. Vermij, som är född 1914, arbetade 1941—1945 å Osrambolagets laboratorium i Berlin. Efter att sedan ha tjänstgjort i ett elektriskt företag i Amsterdam sökte han själv anställning vid aktiebolaget Osram-Elektraverken i Stockholm, där han arbe-

tade under tiden mars—december 1947. Vermij har därefter från 1948 varit anställd vid ett forskningsinstitut i Haag.

Rörande anställningen hos aktiebolaget Osram-Elektraverken har bolaget lämnat följande uppgifter. Vermij hade förklarat, att han sysslade med lysrörstillverkning vid Osramfabriken i Berlin. På grund av hans arbete inom detta område anställdes han av bolaget i Stockholm som kemist vid lysrörstillverkningen med en månadslön av 800 kronor jämte dyrtidstillägg å 25,7 %. Under sin tjänstgöring hos bolaget kom Vermij i beröring med zinkberylliumsilikat. När lysrörstillverkningen på grund av tillfällig råvarubrist nedlades i december 1947 blev han uppsagd.

Frånsett anställningen i Stockholm har Vermij enligt utredningen varit i kontakt med beryllium endast ett fåtal gånger 1943 under arbetet på fabriken i Berlin.

Under 1949 började Vermij, som tidigare varit fullt frisk, förete tecken på trötthet, andfåddhet och avmagring. I oktober samma år sökte han läkare, varefter han under en månad i början av 1950 låg för observation på sjukhus i Leyden. Härvid konstaterades sådana symtom, som föreligga vid fall av berylliumförgiftning. Från den 25 februari 1950 har han varit arbetsoförmögen.

Medicinsk utredning samt yttranden.

Samtliga i Leyden tagna röntgenbilder av Vermij ha på anmaning av riksförsäkringsanstalten granskats av docent G. Jönsson. Av beryllium förorsakade skador ha enligt Jönsson tidigare icke observerats i Sverige. Han anser dock, att förändringarna till alla delar överensstämmer med dem, som i litteraturen beskrivits vid vissa fall av berylliumförgiftning.

Utlåtanden ha vidare inhämtats av docenterna Å. Nyström och T. Bruce. Nyström har anfört:

Expositionstiden för zinkberylliumsilikat är i detta fall relativt kort, omfattande tiden mars—december 1947, men erfarenheten har visat att berylliumförgiftningar uppträtt redan efter betydligt kortare exposition än denna. Den kroniska formen av sjukdomen är i sitt förlopp smygande och inte sällan har man liksom i föreliggande fall sett de första sjukdomssymtomen uppträda först ganska lång tid, månader eller år, efter att expositionen för beryllium upphört. Min uppfattning är att här föreligger en berylliumförgiftning förorsakad av exposition för zinkberylliumsilikat under Vermijs arbete vid Osram-Elektraverken i Stockholm 1947.

Även Bruce anser Vermijs sjukdom av allt att döma utgöra en berylliumförgiftning med lungskada av kronisk typ. Enligt handlingarna har Vermij annorstädes än i Sverige i mycket ringa omfattning varit exponerad för beryllium. Han torde sannolikt förbli arbetsoförmögen för framtiden.

Riksförsäkringsanstalten finner för sin del den lungsjukdom, varav Vermij lider, med övervägande sannolikhet vara framkallad genom inverkan av zinkberylliumsilikat samt ådragen under anställningen hos aktiebolaget Osram-Elektraverken i Stockholm. Sjukdomen anses yppad den 3 oktober 1949, då

Vermij första gången måste söka läkare på grund av densamma. Sedan yrkes-sjukdomsförsäkringslagen 1950 utvidgats att omfatta dammlunga, framkallad genom inverkan av oorganiskt ämne, torde enligt anstaltens uppfattning härunder inbegripas sjukdomen berylliumlunga. Vermijs sjukdom yppades emellertid före ikraftträdandet av nämnda utvidgning, varför bestämmelserna icke äro tillämpliga å honom. Om storleken av den ersättning, som skulle ha tillkomit Vermij därest lagen i detta fall varit tillämplig, anför anstalten i huvudsak följande.

Förutom ersättning för erforderlig läkavård m. m. skulle sjukpenning ha utgivits för tiden 6 januari—7 februari 1950, då Vermij var intagen på sjukhus. Jämligt vid tiden för sjukdomens yppande gällande bestämmelser skulle Vermijs årliga arbetsförtjänst ha beräknats till ett belopp överstigande 7 200 kronor. Sjukpenningens belopp skulle i detta fall — oavsett visst avdrag vid vård å sjukvårdsanstalt — ha utgjort 15 kronor 50 öre för dag. Vidare skulle riks-försäkringsanstalten ha tillerkänt Vermij livränta att utgå fr. o. m. den 25 februari 1950, då han måste avbryta sitt arbete, tills vidare t. o. m. den 31 juli 1952, varefter omprövning skolat ske. Beloppet av livräntan skulle ha motsvarat $11/12$ av Vermijs årliga arbetsförtjänst och sålunda utgjort 6 600 kronor för år räknat. Härvid har sjukdomen ansetts medföra förlust av arbetsförmågan.

Anstalten har inhämtat, att Vermij har hustru och två minderåriga barn. När han insjuknade uppgick hans årslön till 7 200 gulden (i svenskt mynt ca 9 800 kronor). Enligt sitt senaste arbetsavtal uppbär Vermij vid sjukdom oavkortad lön under första halvåret samt därefter 67 % av lönen under andra halvåret och 50 % under tredje halvåret. På grund av arbetsinkomstens storlek får Vermij icke tillhöra nederländsk sjuk-kassa.

Försäkringsrådet har inhämtat yttrande av sin medicinskt sakkunnige, professor A. Westergren. Denne finner det något oklart, om expositionen i Sverige varit den enda yrkesmedicinska orsaken till Vermijs kroniska berylliumförgiftning, men anser det sannolikt, att nämnda exposition varit av väsentlig betydelse. Rådet tillstyrker, att Vermij erhåller ersättning enligt grunderna i yrkessjukdomsförsäkringslagen.

Departementschefen.

Lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar har sedan den 1 januari 1931 varit tillämplig å silikos (stendammlunga) och utvidgades fr. o. m. den 1 juli 1950 till att avse varje slag av dammlunga, som framkallats genom inverkan av oorganiskt ämne. Lagändringar, som innebära utvidgning av lagens tillämpningsområde, ha icke ansetts böra givas tillbakaverkande kraft. På grund härav kan ersättning vid nyssnämnda yrkessjukdomar icke utgå enligt lagen när sjukdomen yppats före lagens ikraftträdande eller när arbetaren icke efter ikraftträdandet varit sysselsatt i arbete, där fara för sjukdomen förelegat. Riksdagen har emellertid i ett flertal fall (bl. a. prop. 1945: 173, 1946: 83, 1947: 47, 1948: 62 och 256, 1950: 79 och 226) medgivit ersättning av statsmedel i anledning av silikos eller annan dammlunga, när av förut angivna skäl ersättning enligt lagen icke kunnat utbetalas.

I det första av de här anmälda ärendena har sökandens make avlidit 1938. Han hade icke haft farligt arbete sedan 1923 men silikos var en bidragande dödsorsak. I överensstämmelse med den ståndpunkt statsmakterna tidigare intagit i liknande fall bör ersättning av statsmedel jämlikt grunderna i yrkessjukdomsförsäkringslagen beviljas den avlidnes änka Gerda Kristina Persson. Ersättning bör utgå för tiden fr. o. m. den 4 april 1950, då hennes framställning inkom till riks försäkringsanstalten.

Även i det andra ärendet är fråga om ett fall där den sjuke, Sven Svensson, icke varit i farligt arbete efter lagens ikraftträdande. Ersättning synes böra medgivas också i detta fall. Med hänsyn bl. a. till att Svensson uppnått 67 års ålder och således åtnjuter ålderspension, torde anledning icke föreligga att — såsom en minoritet i försäkringsrådet föreslagit — beräkna arbetsförtjänsten på annat sätt än lagen föreskriver. Ersättningen till Svensson bör utgå fr. o. m. den 14 augusti 1950, då hans arbete upphörde samt beräknas efter en invaliditetsgrad av 75 %.

Det tredje ärendet avser dammlunga, framkallad genom inverkan av zinkberylliumsilikat, vilken sjukdom icke synes ha förekommit tidigare i Sverige. Av utredningen i ärendet framgår, att den sjuke — en nederländsk medborgare, numera bosatt i sitt hemland — sannolikt ådragit sig sjukdomen under arbete på en glödlampfabrik i Sverige 1947; den yppades emellertid först 1949. Berylliumlunga faller fr. o. m. den 1 juli 1950 under yrkessjukdomsförsäkringslagen. Billighetsskäl tala även i detta ärende för att ersättning beviljas med belopp, som skulle ha utbetalats, därest berylliumlunga redan tidigare omfattats av yrkessjukdomsförsäkringen. Den omständigheten att Vermij är nederländsk medborgare synes icke böra utgöra hinder för att ersättning beviljas. Yrkessjukdomsförsäkringslagen äger tillämpning även beträffande utländska medborgare. De i 27 § första stycket andra punkten samt andra stycket olycksfallsförsäkringslagen meddelade bestämmelserna rörande viss begränsning av ersättningsrätten m. m. beträffande utländsk medborgare, som icke är bosatt i Sverige — vilka bestämmelser i och för sig gälla även vid yrkessjukdom — äga på grund av överenskommelse mellan Sverige och Nederländerna icke tillämpning å nederländsk medborgare (kungörelse den 27 september 1922, nr 485).

Ersättningen till Vermij torde med hänsyn till bestämmelserna i hans senaste arbetsavtal böra utgå fr. o. m. den 1 juli 1951.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla följande. I proposition till årets riksdag, nr 96, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen sådan utvidgning av lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, att såsom yrkessjukdom omfattad av försäkringen skall anses kronisk kadmiumförgiftning. Den föreslagna lagändringen avses träda i kraft den 1 juli 1951. Förslaget om utvidgning av yrkessjukdomsförsäkringslagen har, som framgår av propositionen, föranletts av att sjukdomsfall inträffat på en arbetsplats i Oskarshamn, där arbetarna varit sysselsatta med tillverkning av vissa elektroder. Även om förslaget till lagändring bifalles av

riksdagen, kan ersättning enligt lagen icke utgå i nämnda redan inträffade fall. Efter beslut av 1950 års riksdag intogos bl. a. kronisk manganförgiftning och dammlunga, framkallad genom inverkan av oorganiskt ämne, i yrkessjukdomsförsäkringslagen. Jag vill erinra om att riksdagen medgav (prop. nr 226, statsutsk. utl. nr 115, skr. nr 184), att ersättning fick utbetalas i vissa av de fall, som voro anledning till den då beslutade utvidgningen, med i stort sett belopp, som skulle ha utgått, därest lagen varit tillämplig.

Inom riks-försäkringsanstalten pågår en utredning om ett tiotal fall — därav av fyra med dödlig utgång — av kadmiumförgiftning, som drabbat anställda på den förut nämnda arbetsplatsen i Oskarshamn. Utredningen torde emellertid icke kunna slutföras inom den för avlämnande av propositioner fastställda tiden. Billighetsskäl tala för att ersättning även i dessa fall medgives i samma utsträckning som i fråga om nyssnämnda vid 1950 års riksdag behandlade fall. Det synes angeläget, att ersättningsfrågan icke uppskjutes till nästa års riksdag i avbidan på den pågående utredningen. Jag förordar därför att av riksdagen utverkas bemyndigande för Kungl. Maj:t att, sedan angivna utredning slutförts och efter hörande av försäkringsrådet, besluta om ersättning i huvudsak enligt yrkessjukdomsförsäkringslagens grunder i de fall av kadmiumförgiftning, som inträffat på berörda arbetsplats i Oskarshamn.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att i anledning av den yrkessjukdom, som K. R. Persson, S. Svensson och M. O. Vermij ådragit sig, av det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. — från de tidpunkter som av mig angivits i det föregående — utbetalas ersättning med belopp, som skulle ha utgått därest lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar varit tillämplig å sjukdomsfallen;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i anledning av den kadmiumförgiftning, som i det föregående angivna personer ådragit sig, med anlitan- de av förslagsanslaget till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. bevilja ersättningar högst med belopp, som skulle ha utgått, därest nyssnämnda lag varit tillämplig å sjukdomsfallen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Lemne.